

2014 január Próza

Alexandru Potcoava: Gólem

– Hány esztendő is lehettem akkor? – motyogta az öreg szódás, miközben egy asszony szatyrába helyezte a megtöltött üvegeket, átvette a pénzt, és odaadta a visszajárót. Megkért, hogy legyek még egy kicsit türelemmel, amíg kiszolgálja az utolsó vásárlót is, aztán nyugodtan beszélgethetünk. Nem hajt a tatár, mondtam, és körülnéztem a ház kerítése mellett emelt bádogbódében, figyeltem, hogyan dolgozik. Miután elkészült vele a „hivatalos” interjú a kihalófélben lévő szódásmesterségről, az öreg meghívott egy pohár borra az udvarában, egy árnyas hársfa alá, és belefogott élettörténetébe:

– Most már biztosan emlékszem arra, hogy hétéves voltam. Amikor azt mondtam neked, Kőszegen élt a családom, te megjegyezted, hogy a dédapád ott halt meg, '45-ben, és ekkor az emlékezetem dolgozni kezdett. Az én koromban ez nem is csoda, azt mondják, az öregek gyermekek lesznek újból, és mégis milyen nehéz az egykori gondtalan gyermekéveket felidézni. Aztán jöttek a szovjetek, de nem volt különösebb bajom velük. Csak akkor éreztem, hogy a helyzet komolyra fordul, amikor '56-ban ismét visszatértek, és tudva, hogy nem vagyok egészen ártatlan, ide menekültem a feleségemhez, Aradra, ahelyett hogy kivándoroltam volna Ausztriába. Szóval, 1945-ben Kőszegen laktunk, a sörgyár mellett. Tulajdonképpen már csak a neve volt sörgyár, mert egyetlen hordó sem gurult ki a kapuján, amióta ide zsúfolták azt a néhány ezer zsidót, köztük a te Rezsődöt is.

– Igen – mondtam –, a végén már nem számított az, hogy régen kikeresztelkedett, elfogták, és elhurcolták oda, ahol csak a csontjaik maradtak.

– Sajnos – vont a vállát az öreg –, de hogy a háború után újra indult-e ez a gyár, nem tudnám megmondani. Budapestre mentem, egy bentlakásos iskolába, jött a szegénység, a házasság, a forradalom, hogyan érhettem volna újból haza? Az enyéim ott haltak meg, én pedig Romániában találtam magamnak munkát, szódavízkezelőként dolgoztam, aztán '89 után saját vállalkozásba kezdtem, megnyitottam ezt a bódét. Velem együtt tűnik majd el, mert a fiam nőgyógyász, az unokám is orvosnak készül, nem érdekli őket semmi más.

Én elmondom azt, amit tudok. A sörgyár udvarában barakkokat emeltek, hogy elférjen az a sok összegyűjtött ember. A szerencsétlenek, akik egész nap a kőbányában robotoltak, az udvaron legalább friss levegőt szívhattak. Inkább köhögtek, mint lélegeztek. Azt gondolhattad, hogy egy tudószanatóriumban vagy. Az öröket is innen-onnan szedték össze. Voltak ott olyanok, akik valahogy nem kerültek a frontra, veteránok és nyilaskeresztes fiatalok, nálam nagyobb diákok az én iskolámból. Ezek, amennyivel éretlenebbek voltak, annál inkább hóbörögtek. Egyik közülük, Ferenc, mondhatom, hogy a barátom volt.

Az év januárjában csodálatosan havazott. Egyik nap, a kerítés mögül figyeltem, amint néhány gyermek hóembert épít. Én, kivel? A szomszédgyermekek vagy túl kicsik voltak, és inkább otthon a macskák farkát húzigálták, vagy pedig velük egyenlő magasságú, ócska dióverő

puskákat kaptak, és a Pál utcai fiúk komolyságával számolták az őrlépéseiket a láger udvarán. Alig várták, hogy valakire rászégezzék a szuronyt, hogy valamivel dicsekedhessenek majd. Nem kockáztathattam, amíg meg nem láttam Ferencet. Őt kértem meg, engedjen be az udvarra. Erre kiemelt egy lécet, éppen annyira, hogy becsúszhattam.

– Egy óra múlva befejezem a szolgálatot. Amikor fűtöttek, itt legyél, egyébként jaj neked!

– Jól van – mondtam, mit is felelhettem volna? És elvegyültem a gyermekcseregben.

Nagyon sápadtak voltak, mégis egy nagy hólabdát gurítottak. Nem is törődtek velem. Minden gyermek csillagot viselt, és azt mondtam, hogy én is szeretnék egyet. Rám rivalltak, hogy ha ellopta tőlem valaki, az csakis az én hibám, boldoguljak nélküle. De egy csendesebb fiú félrehívott, és kabátot cseréltünk. A hóemberhez közeledtem, egy kanál nyelét nyomtam az orra helyére, a szemét két kerek kaviccsal díszítettem.

– És a fejére? – kérdezte a csapat vezére, és várta, hogy valaki jelentkezzen.

Az, aki a kabátomat hordta, jelentkezett, és a cipőjét a hóember fejére tette.

– Mi lesz a csillagokkal? – kérdeztem fontoskodva, hogy ne tűnjek kívülállónak.

– Add ide a tiédet! – kiáltotta egy gyerkőc. Úgysem tudsz vigyázni a dolgaidra!

– A Gólemnek nincs szüksége rá! – döntött a vezér, és a többiek rögtön helyeseltek.

Rendben, megértettem, hogyan áll a dolog az ő hóemberükkel, és hallgattam, nem akartam ostobának látszani. Velük együtt táncoltam a hóember körül, amíg egy őr felénk húzta csizmáját.

– Na, most vége, mert sétálni megyünk! – mondta mosolyogva az első világháborúban viselt egyenruhába öltözött idős veterán. – Hát te? Honnan kerültél ide? – vette elő a fiút, akivel kabátot cseréltem. Netán a kerítésen bújtál át, mihaszna kölyök? Futás haza, itt nincs játszótér!

A fiú megdermedt. Megmagyaráztam neki, hogyan tud innen kijutni, és hogy hol várjon rám, aztán szaladtam én is a gépkocsi felé. A szülők ott tolongtak a platformokon, mozgás-mozgás, egy nagymama az unokáját kereste. Az örök hozzá löktek, de az öregasszony, aki előrehaladott kora ellenére, nem, mint most én, még meg tudta különböztetni szemmel az almát a körtétől, tiltakozott.

– Ez nem az én Efraimom!

– Mindegy, ez is zsidó! Vidd magaddal, és szálljatok már fel! – vigyorgott egy nyilaskeresztes.

– Hogyan? – kérdezte egy másik. És akkor kicsoda ez a Strul-fióka?

– Fogalmam sincs – nézett rám az öregasszony. – Mintha Efraim kabátját viselné, de...

– Hol vannak a tied? – lökött meg az őr. – Talán már megdöglöttek vagy... – Elsápadt. Vajon azt hitte, hogy a szülők egyszerűen megszöktek, és itt hagyták a csemetéjüket. Egy kölyök. Biztos csak arra gondolt, milyen büntetés vár rá, és hogyan mulatnak majd rajta a többiek.

– Várj egy kicsit, Jancsi! – szólt közbe a másik. – Te nem Endre bácsi kölyke vagy?

Én csak dadogtam, hogy nem és nem, de hívták Ferencet, aki tisztázott mindent.

– Lám csak! – mondta a vitéz, és sápadt arca kipirult. Örült, hogy megszabadult, és egy olyan pofont kaptam, hogy a tengelyem körülfordultam. – Mi az istent keresel te itt? Miért viselsz csillagot?

Nem akartam, hogy Ferenc, aki nem látszott nagyon boldognak, bajba kerüljön miattam, ezért azt mondtam, hogy átbújtam a kerítésen, és kabátot cseréltem azzal a fiúval. Az udvar felé mutattam. A fiú még mindig ott várakozott. Meg se moccant. Pedig értette, hogy mit mondtam neki, hiszen magyarok voltunk mindketten. Bizonyíték volt, hogy amikor az örök rákiáltottak, hogy azonnal jöjjön, igyekezett, ahogy csak a lába bírta, a nagymamához.

– Mi ütött beléd, hogy ilyet tettél? – húzta meg a nagymama a fülét, majd feltaszította az autóra. Ők voltak az utolsók.

– Ha még egyszer elfoglak itt, téged is felteszlek erre a teherkocsira! – mondta az, aki felismert, aztán leláncolta az autó hátsó ajtaját, és jelzett, hogy indulhatnak.

– Ezt is akartam! – fogott el a sírás mérgében és a kipufogócsőből ömlő csípős füsttől.

Azok nevettek, és nem tudom, ki rúgott seggbe, de egy méterrel lökött előre. Otthon az első dolog az volt, hogy apám, Isten nyugosztalja, tűzbe dobta a kabátot, amit nem volt időm visszaadni annak a fiúnak, aztán úgy megvert, hogy életem végéig nem felejttem el.

– Istentelen kölök, még az hiányzik, hogy a közös sírban keresselek! – kiáltotta! Én is naponta hallottam a lövéseket, de azt hittem, hogy csak gyakorlatoznak a katonák, célba lönek egy fatáblára, ahogyan azt egyszer láttam. A teherkocsikkal pedig kirándulni viszik a zsidókat, a természet lágy ölére, ahogyan azt az idős őr is állította. Mi lehet nagyszerűbb, mint gyönyörködni a közeli tájakban? És még hozzá egy teherkocsiról, anélkül hogy izzadjál, és mit tudom mit még.

Nem sokkal később azokat, akik még életben maradtak gyalog indították Ausztria felé. Azt hiszem, elfogyott a benzin és a golyók is. Kőszegre már bombák estek. Két házzal arrébb egy bomba eltalált egy szekeret, amelyen fegyőrök utaztak, beleik a fákra repültek, mint a karácsonyi ezüstsálak. Apámmal akkor kimentem az utcára és a szomszédokkal feldaraboltuk a lovakat, amelyeket valószínűleg, egykor, ifjúságukban, Kun Béla nyergelt. Édesanyám, emléke legyen áldott, órák hosszat főzte a húst, és még mindig olyan volt, mintha nedves kötelet rágtunk volna. Mikor a sörgyár udvara üres lett, még egyszer szétnéztem. Ott ahol a rég elolvadt hóember állt, megtaláltam Efraim kipáját. És ott hagytam. Mit csináljak vele? Nekem az ő sárga csillagjuk tetszett.

(Részlet Az almafa virága című regényből)

Nincsenek.

Cimkék: **Alexandru Potcoava**

Cimkék: **Alexandru Potcoava**